

روابط هند و ارمنستان به سوی مشارکت استراتژیک پیش می‌رود؟! اهمیت کریدور شمال-جنوب برای دهلی

روابط قوی هند با ارمنستان ممکن است با تغییر موازنه قوای قفقاز متوقف شود؛ در حالی که دخالت روزافزون قدرت های جهانی در قفقاز جنوبی نیز در این زمینه موثر است.

آران نیوز : تحلیل و گزارش

به گزارش آران نیوز به نقل از بازار زمانی که صحبت از مانورهای ژئوپلیتیک هند به میان می‌آید، جامعه استراتژیک جهانی احساس می‌کند که این کشور بسیار کمتر از وزن خود، عمدتاً محدود به جنوب آسیا است. تا همین اواخر، محاسبات استراتژیک هند در درجه اول به پاکستان و پس از آن چین محدود می‌شد. همچنین، دستیابی هند به جهان غرب عمدتاً اقتصادی و فرهنگی بوده، بدون اینکه به یک جزء استراتژیک جزئی در معاملات نظامی متمرکز شود.

با این حال، پس از اینکه تهاجم چین در دوکلام (مابین دره چمبی چین از شمال، دره هوتن بوتان در شرق و ایالت سکیم هند در غرب) و گالوان روابط هند و چین و دخالت بازیگران فرامنطقه‌ای مانند ترکیه در مناقشه کشمیر را بدتر کرد، این موضوع نشان می‌دهد که دیدگاه، رویکرد و محاسبات استراتژیک سیاست خارجی هند در حال گسترش یعنی فراتر از جنوب آسیا است. برخی از مظاهر آن عبارتند از علاقه هند به سیاست ایندو-پسیفیک، پروژه های اتصال استراتژیک جهانی مانند کریدور اقتصادی هند-خاورمیانه-اروپا، افزایش روابط دوجانبه هند و یونان، و نمایش مشتاق دهلی نو در دوران ریاست جی بیست.

دستیابی هند به ارمنستان، کشوری دور در قفقاز جنوبی، بخشی از این تغییر جدید است. سفر وزیر امور خارجه هند به ایروان در اکتبر ۲۰۲۱ یک سفر تاریخی بود، زیرا این اولین سفر وزیر خارجه هند به ارمنستان در سی سال گذشته است. پیش از این، نخست وزیر هند نارندرا مودی، با همتای ارمنی خود نیکول پاشینیان، در حاشیه مجمع عمومی سازمان ملل متحد در نیویورک دیدار کرد تا از ایروان برای نهایی کردن توافق تجاری با اتحادیه اقتصادی اوراسیا حمایت کند. در سه سال گذشته، هند به عنوان تامین کننده اصلی تسلیحات برای ارمنستان ظاهر شده است.

قراردادهای دفاعی بزرگ شامل فروش پرتابگرهای موشک چند لول پیناکا، قرارداد ۴۰ میلیون دلاری رادارهای مکان یاب اسلحه SWATH، موشک های ضد تانک مهمات و تفنگ های توپخانه ۱۵۵ میلی متری است. در همین راستا هند اعلام کرده که ارمنستان به معاملات دفاعی بیشتری از جمله پهپادها و سامانه های ضد پهپاد، مهمات پرسه زن و موشک های زمین به هوای میان برد علاقه دارد. در اکتبر ۲۰۲۲، وزیر دفاع ارمنستان، از نمایشگاه دفاعی دهلی نو بازدید و با همتای هندی خود، راجنات سینگ ملاقات کرد.

در سپتامبر ۲۰۲۲، هر دو کشور یادداشت تفاهم در زمینه فرهنگ، زیرساخت های دیجیتال و انرژی های تجدیدپذیر برای ارتقای روابط تجاری در کنفرانس هند و ارمنستان ۲۰۲۲ در بنگلور امضا کردند. نمایندگان نیز پتانسیل تجارت و سرمایه گذاری در داروسازی، کشاورزی، فناوری اطلاعات، سینما و گردشگری را مورد بررسی قرار دادند. علاوه بر این، می توان شاهد افزایش همکاری در سطح اتاق فکر بین هند و ارمنستان بود. اخیراً، این نمایندگی از بنیاد یوساناس در مجموعه گفت وگوهای ایروان که توسط اندیشکده ارمنی مرکز اوربلی، که زیر نظر دفتر نخست وزیر ارمنستان فعالیت می کند، سازماندهی شده است. اندیشکده سطح بالای دیگر، مؤسسه تحقیقات سیاست کاربردی، همچنین مجموعه گفتگوهای بعدی را با بنیاد پژوهشی آبرور، یک اندیشکده هندی با مشارکت وزارت امور خارجه سازماندهی خواهد کرد.

همه این تحولات بر بستر محکم پیوندهای فرهنگی و تاریخی قوی بین دو کشور استوار است که برای قرن ها وجود داشته است. جامعه تجاری ارمنی بیش از چهار قرن است که در هند زندگی می کند. کلکته خانه کلیساهای ارمنی با چند قرن قدمت است و اولین پیش نویس قانون اساسی برای ملت ارمنی در چنای تنظیم شده است.

اتصال استراتژیک و ژئوپلیتیک

تا جنگ ۲۰۲۰، هند کم و بیش موضع روشنی داشت و از ارمنستان در برابر جمهوری آذربایجان حمایت می‌کرد. حمایت ترکیه و پاکستان از آذربایجان، حمایت هند از ارمنستان را بیش از پیش ضروری کرد. در سال ۲۰۱۷، ترکیه، آذربایجان و پاکستان توافقنامه سه جانبه وزیران را برای تقویت روابط دفاعی و استراتژیک امضا کردند. قابل ذکر است که جمهوری آذربایجان حمایت خود را از پاکستان در مورد کشمیر اعلام کرده است، در حالی که ارمنستان از هند حمایت می‌کند.

روابط ترکیه و پاکستان به سال ۱۹۴۷ بازمی‌گردد. پس از لغو وضعیت ویژه کشمیر در سال ۲۰۱۹، ترکیه به عنوان طرفدار سرسخت موضع پاکستان در برابر هند ظاهر شد. تحت رهبری اسلام‌گرای اردوغان و جاه طلبی‌های پان‌ترکیسم، علاقه و حمایت آنکارا از پاکستان تقویت شد و سخنان ضد هند شدت بیشتری پیدا کرد. اخیراً نیروی شبه نظامی خصوصی اردوغان نیز ممکن است در اعزام مزدوران آموزش دیده به کشمیر فعال باشند.

هند علاوه بر توازن بین ترکیه و پاکستان، به ارمنستان به عنوان نقطه ای گره ای برای گسترش دامنه راهبردی و اقتصادی خود به قفقاز جنوبی نگاه می‌کند

هند علاوه بر توازن بین ترکیه و پاکستان، به ارمنستان به عنوان نقطه ای گره ای برای گسترش دامنه راهبردی و اقتصادی خود به قفقاز جنوبی نگاه می‌کند. حیاتی ترین منافع دهلی در این منطقه در پروژه های اتصال استراتژیک نهفته است. علاقه هند به کریدور بین المللی شمال-جنوب، که ارمنستان بخشی از آن است، ریشه محکمی در تلاش برای اتصال زمینی به اوراسیا، آسیای مرکزی و اروپا از طریق فلات ایران دارد که در غیر این صورت توسط پاکستان و افغانستان مسدود شده است.

با این هدف، هند قصد دارد کریدور شمال-جنوب را تا ارمنستان گسترش دهد و بندر چابهار در جنوب شرق ایران را به بازارهای اروپا و اوراسیا متصل کند. هند و ایران دو گزینه دارند: اتصال خطوط راه آهن شمال غرب ایران به روسیه یا دریای سیاه از طریق استان سیونیک ارمنستان یا از طریق سواحل خزر از طریق آذربایجان. ارمنستان به دلیل نزدیکی آذربایجان به پاکستان و ترکیه یک انتخاب طبیعی برای هند است. از طرفی، ارمنستان نیز به شدت به کریدور شمال-جنوب علاقه مند است. ایروان در ماه می ۲۰۲۱ یک جاده جایگزین به ایران را برای اتصال بندر ایران به بندر گرجستان از طریق ارمنستان اعلام کرد.

در جریان سفر وزیر خارجه هند در سال ۲۰۲۱، ارمنستان همچنین طرحی را پیشنهاد کرد که امکان حمل و نقل محصولات هندی به روسیه و دریای سیاه از طریق ارمنستان را فراهم می‌کند. همه این ابتکارات کریدور شمال-جنوب را به واقعیت نزدیکتر می‌کند. با توجه به تحولات فوق، منطقی است که نتیجه گیری شود که هر دو کشور به سمت یک مشارکت استراتژیک قوی حرکت می‌کنند. با این حال، سکوت نسبی هند پس از سقوط قره باغ در سال ۲۰۲۳، نشان دهنده کاهش متوسط در اشتیاق دهلی نو برای روابط و احساس خوش بینی محافظت شده در مرز شک و تردید است.

بی‌ثباتی حاکم و وضعیت امنیتی ناپایدار در منطقه قفقاز ممکن است اشتیاق هند را برای یک مسیر ترانزیتی از طریق سیونیک کاهش دهد

شاید پس از آنکه جمهوری آذربایجان کنترل خود را بر منطقه قره باغ تثبیت کرد، هند اکنون نسبت به سرمایه گذاری ها و برنامه های خود برای پروژه های اتصال استراتژیک در این منطقه احساس ناامنی می‌کند. هند ممکن است در اولویت ذکر شده در بالا برای مسیر ترانزیتی سیونیک به دلیل منطقه زنگزور که در داخل آن قرار دارد، تجدید نظر کند. باکو ادعاهایی را در مورد کریدور زنگزور مطرح کرده است، زیرا دسترسی بلامانع به منطقه خود در نخجوان را فراهم می‌کند. بنابراین، با توجه به نیت تجدیدنظرطلبانه آذربایجان، این تهدیدات ناشی از باکو را نمی‌توان دست کم گرفت.

از این رو، بی ثباتی حاکم و وضعیت امنیتی ناپایدار ممکن است اشتیاق هند را برای یک مسیر ترانزیتی از طریق سیونیک کاهش دهد.

با این وجود، هند با انتخاب سختی روبرو است. هند عمیقاً در پروژه چابهار سرمایه گذاری کرده است و کریدور شمال-جنوب را به عنوان یک پروژه اتصال حیاتی برای دستیابی به مسیرهای زمینی به اروپا می داند. با وجود موانع تحریم ها علیه ایران و روسیه و اختلافات عمده بر سر مسائل داوری با ایران، هند قراردادی ۱۰ ساله با ایران برای استفاده از بندر چابهار نهایی کرده است.

سفیر آنیل تریگونیات، کارشناس غرب آسیا و فرستاده سابق هند به بسیاری از کشورهای خاورمیانه، در مصاحبه ای اعلام کرده که پس از جنگ اوکراین، روس ها در مورد اجرای سریع کریدور شمال-جنوب برای دسترسی به چابهار از طریق اقیانوس هند برای مقابله با تحریم های اروپا بسیار جدی شده اند. هند نمی خواهد این فرصت را از دست بدهد.

وابستگی هند با چشم انداز رو به افول کریدور هند-خاورمیانه پس از جنگ اسرائیل و حماس تشدید می شود

وی همچنین گفته که اگر هند علاقه ای نشان ندهد، چین احتمالاً آن فضا را اشغال خواهد کرد، زیرا قبلاً روابط قوی با روسیه داشته است. وابستگی هند با چشم انداز رو به افول کریدور هند-خاورمیانه پس از جنگ اسرائیل و حماس تشدید می شود. از این رو، آیا این آسیب پذیری ها هند را وادار می کند تا مسیر آذربایجان برای کریدور شمال-جنوب را در پس زمینه اتحاد ترکیه، پاکستان و آذربایجان بررسی کند، به عنوان یک سوال میلیون دلاری باقی می ماند.

علاوه بر عوامل فوق الذکر، دخالت روزافزون قدرت های جهانی در قفقاز جنوبی نیز می تواند مانع از تبدیل روابط هند و ارمنستان به یک مشارکت استراتژیک شود. پس از پاسخ نرم روسیه به جنگ با آذربایجان، تغییر قابل توجهی از سوی ارمنه به سمت ایالات متحده وجود دارد که مسکو را ناراحت می کند. در جنگ اخیر روسیه و اوکراین، هند مجبور شد برای ترک روسیه با فشار عظیمی از سوی قدرت های غربی روبرو شود. دهلی نو با توجه به بیزاری خود از اتحاد، از گرفتار شدن در جبهه جنگ سرد دیگری بین ایالات متحده و روسیه اجتناب خواهد کرد.

همچنین، روابط قوی هند با اسرائیل، دشمن سرسخت ایران، و روابط ایران با چین، دشمن سرسخت هند، ادامه و مشارکت بیشتر هند در کریدور شمال-جنوب به رهبری روسیه-ایران را به طور فزاینده ای چالش برانگیز خواهد کرد. بدترین سناریو برای هند عبور کریدور شمال-جنوب از جمهوری آذربایجان خواهد بود. از این رو، می توان استدلال کرد که در عدم اطمینان و بی ثباتی حاکم در قفقاز جنوبی، هند ترجیح می دهد در مسیری دوجانبه با ارمنستان با تمرکز ویژه بر معاملات دفاعی و روابط اقتصادی حرکت کند.